

KRACHT

Jonas Lüscher

Kracht

Uit het Duits vertaald
door Gerrit Bussink

Oorspronkelijke titel *Kraft*. Verlag C.H.Beck oHG, München

© Jonas Lüscher 2017

© Nederlandse vertaling Gerrit Bussink /

Uitgeverij Wereldbibliotheek 2018

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Christoph Noordzij

Uitgeverij Wereldbibliotheek is er niet in geslaagd
de rechthebbende van de omslagillustratie te achterhalen.

Degene die meent zekere rechten te kunnen doen gelden,
kan zich alsnog tot de uitgever wenden.

Foto auteur © Lüscher

NUR 302

ISBN 978 90 284 2741 9

www.wereldbibliotheek.nl

I

We hebben allemaal weleens te maken gehad met een liefde waarvan we later moesten beseffen dat we ons die niet konden veroorloven.

– Paul Ford

Het portret van Rumsfeld hangt precies in de zichtlijn van Kracht. Als hij niet weet hoe hij verder moet en zijn blik over de rand van zijn notebook door de leegte dwaalt, lijkt het een wazige vlek in rood, blauw en grijs op de eikenhouten lambrisering. Het duurt telkens maar een paar tellen voor de kille ogen van de minister van Defensie achter de randloze bril zich doen gelden door een soort voerstraal uit te zenden waarmee ze tot Krachts bewustzijn doordringen en hem onwillekeurig dwingen te focussen. De bonte vlekken worden dan in één snelle, vloeiende beweging gecompriëerd tot een concreet beeld, waarin de diepe nasolabiale plooiën zichtbaar worden, de liploze streep van de mond, de iets te kort uitgevallen neus die totaal niet lijkt te passen bij de beruchte uitspraken van de oud- en uitgediende havik, het accuraat gekamde zilveren haar, de strak geknoopte stropdas, die de kippenek stevig in zijn greep houdt en met behulp van de gesteven boord voorkomt dat de zelfverzekerde, spottende tronie aan de krijtstreepjes van het lakense pak kan ontsnappen; en op de adelaarsvleugels die zich vanuit de plooiën van een hemelsblauwe vlag achter

het rechteroor van de beruchte aforist uitspreiden, zweven Rumsfelds ogen naar hoger sferen.

Wacht maar, denkt Kracht op de zevende dag, waarop hij, zonder weerstand te bieden aan de observerende Rumsfeld, weer eens door de zuigende kracht van diens ogen uit zijn lege gedachtewereld gerukt wordt, jij weerhoudt me niet van mijn voornemen een Europese toon te vinden. Dat is mijn plan. Een Europese toon, waarin het optimisme van Leibniz en de strengheid van Kant zich verbinden met het minachtende gesnuif van Voltaire en de uitbundige lach van Rabelais, waarin de grote hoogten van Hölderlin één worden met Zola's gevoel voor het menselijk leed, en de ironie van Mann... nee, Mann, die halve Californiër, zou hij erbuiten laten.

Even had hij aan een grap gedacht toen hij zes maanden geleden Ivans mail uit Stanford met het onderwerp *Theodicee* had geopend. Maar Ivan was er de man niet naar om grapjes te maken, dat had hij nog nooit gedaan, ook niet toen ze elkaar destijds, in 1981, in Berlijn hadden leren kennen, en hun regelmatige correspondentie van de afgelopen decennia demonstreerde in haar sobere zakelijkheid dat de verstreken tijd en de Californische zon daar geen verandering in had kunnen brengen. *Dear Dick*, luidde de Engelse aanhef, waaraan Richard Kracht allang gewend was, zoals hij ook gewend was geraakt aan het Ivan waarmee István Pánczél ooit – ongeveer in de tijd toen korte e-mails de op dun, blauw luchtpostpapier getypte brieven hadden afgelost – zijn berichten was gaan ondertekenen. En daarna vervolgde hij: *Je deelname wordt zeer op prijs gesteld. Alle kosten zijn voor onze rekening. Give my regards to Heike and the twins. Best, Ivan.*

Als bijlage had Ivan de luxe vormgegeven informatie-

brochure meegestuurd voor een prijsvraag die men ter gelegenheid van de driehonderdste verjaardag van Leibniz' *Theodicische essays over de goedheid van God, de vrijheid van de mens en de oorsprong van het kwaad* voornemens was uit te schrijven, en die, refererend aan de prijsvraag uit 1753 van de Berlijnse Academie: *Beoogd wordt een onderzoek naar het systeem van Pope zoals vastgelegd in de leerstelling 'alles is goed'*, wel wat beperkter maar ook optimistischer als volgt was geformuleerd:

Theodicy and Technodicy: Optimism for a young millennium
Why whatever is, is right and why we still can improve it?

De *modus operandi* was duidelijk. De bijdragen moesten binnen het tijdsbestek van één middag in het Cemex Auditorium van de Stanford University worden gepresenteerd. Een snelle reeks lezingen, de tijdslimiet van achttien minuten mocht niet worden overschreden, het gebruik van presentatiesoftware werd uitdrukkelijk toegejuicht, en dat alles in aanwezigheid van een select en illustreerend publiek, terwijl de wereld – de organisatoren leken er zeker van te zijn dat de wereld zich hiervoor interesseerde – het geheel per livestream kon volgen. Op de auteur van het meest bekronenswaardige antwoord lag één miljoen dollar te wachten.

Ja, dacht Kracht, in dat geval kon je er natuurlijk zeker van zijn dat de hele wereld meeluisterde.

Voordat hij doorlas bleef zijn oog hangen aan het uitgezakte jongensgezicht van een man in de kracht van zijn leven. *Tobias Erchner, entrepreneur, investor and founder of The Amazing Future Fund*, luidde het onderschrift bij de foto van de man met de platte neus en de weerkaatsing van een cirkel-

vormig flitslicht in zijn iris, wat een jeugdige, enthousiaste fonkeling in de op zich expressieloze ogen toverde. Kracht kon zich niet herinneren dat hij ooit een tekst had gelezen die hem zo boven de pet ging als die waarin deze Tobias Erchner onder zijn eigen portret zijn visie uiteenzette en motiveerde waarom het dringend geboden was dat de beste en verstandigste mensen ter wereld zich met die vraag bezighielden, reden waarom hij bereid was als prijs een miljoen dollar van zijn privévermogen beschikbaar te stellen.

Nu is het niet zo dat Kracht geen ervaring had met teksten waarin de vreemdste ideeën uit de geestesgeschiedenis werden gelegitimeerd met de meest ondoordachte wereldbeschouwelijke overtuigingen. Dat kende hij van een bepaald type intelligente eerstejaarsstudenten die in hun jonge jaren te veel verkeerde dingen hadden gelezen, wat in combinatie met een bepaalde hormonale dispositie tot een problematische mix kon leiden; zoiets wist hij meestal binnen een jaar glad te strijken.

Maar dit was iets anders. Schijnbaar moeiteloos en met een innemende vanzelfsprekendheid slaagde de oprichter van het *Amazing Future Fund* erin tegenstrijdigheden, evidente onjuistheden en dingen die absoluut niets met elkaar te maken hadden in een schijnbaar volstrekt logisch verband te plaatsen. Wat Kracht het meest verwarde, was het totale gebrek aan emphatische retoriek. De taal was glashelder, onopgesmukt, vrij van enige poging de lezer emotioneel te gijzelen. Het zou geen enkele moeite hebben gekost de hele tekst logisch te formaliseren en te veranderen in een reeks voorstellingen en combinaties aan het eind waarvan dan met dwingende noodzaak Erchners conclusie zou staan, zelfs – en dat lag in de ogen van Kracht voor de hand – al waren alle premissen incorrect. Maar het was alsof de auteur het niet

nodig had zich daar iets van aan te trekken, althans niet zolang er was voldaan aan de wetten van de formele taal. Kracht was verbijsterd.

Helaas was hij niet in staat geweest Erknerners argumentatie te reproduceren toen hij aan Heike probeerde uit te leggen waarom hij haar in september vier weken met de tweeling alleen moest laten. Ze was in de lach geschoten en hij had beschaamd naar haar grote, blote voeten met de gelakte nagels gekeken.

Het viel niet mee een bepaalde toon te vinden, of dat nu een Europese was, zoals Kracht die voor ogen stond, of een willekeurige andere, want in de vertrekken van het Hoover Institution on War, Revolution and Peace is op vrijwel elk tijdstip van de dag dof geruis en woedend gehuil te horen. Het gedreun en geblaas ontsnapt aan een grote, ouderwetse koker van edelstaal, die als een jetpack op de rug van een dikke Mexicaanse vrouw zit, zodat Kracht soms fantaseert dat alleen haar corpulentie verhindert dat ze het luchtruim kiest en dat het apparaat ook om die reden zo moeizaam, zo hoorbaar de grenzen van zijn prestatievermogen opzoekt, met een aanzwellend en afzwakkend gebrul in het ritme van de gretige snuit, die door de stoïcijnse vrouw over de vloerbedekking wordt geschoven. Er lijkt in het Hoover Institution on War, Revolution and Peace altijd wel ergens wat te zuigen te vallen.

Als Kracht niet zo veel moeite had met de gestelde taak, zou hij de gelaatsuitdrukking van de voormalige minister van Defensie misschien wat minder spottend en het lawaai van de stofzuiger wat minder hard hebben gevonden en erin slaan beide te negeren, maar nu blijft hem niets anders over dan geregeld voor de zelfgenoegzame havik en de vrouw met

het blazende apparaat op de vlucht te slaan. Hij verhuist dan naar boven, helemaal naar de veertiende verdieping van de met boeken over oorlog, vrede en revolutie gevulde toren, in de hoop dat het nog te vroeg is voor een van de grote Aziatische reisgezelschappen, die zijn contemplatie verstoren en zijn uitzicht bederven.

Kracht gaat in een van de hoge getraliede nissen van de open panoramaverdieping staan en kijkt langs de plompe versiering, die heel goed past bij de onbehouwen romp van de lelijke toren, die er uit de verte zo imposant uitziet, maar bij nadere beschouwing een vreemde, geapliceerde, zanderige oppervlaktestructuur blijkt te hebben, die er iets decorachtigs aan geeft. Daarna springen zijn ogen ongeduldig over het uitgestrekte stenen landschap van de campus aan zijn voeten en neemt hij met een vies gezicht een keer van beneden naar boven Silicon Valley in ogenschouw – wat kan hem dat mystieke dal schelen, die vormeloze brij van wijken vol vreemde gewijde plaatsen, de geboorteplekken van deze of gene digitale levensvorm. Dat is zijn religie niet – hij laat zijn blik rusten op de schimmige skyline van de stad in het noorden en zoekt in zijn hart naar een gevoel van spijt.

Maar Kracht staat met zijn minachting alleen. De andere bezoekers van de toren zijn meestal helemaal lyrisch, ze springen opgewonden heen en weer tussen het achter de tralies gestopte uitzicht en de foto's van de omgeving die op de zuilen hangen en waarop de bezienswaardigheden zijn voorzien van pijlen en teksten. Ze wijzen naar het een of andere gebouwencomplex, slaken veelstemmige kreten van verrukking en krijgen wijdlopige toelichtingen in talen die Kracht op een paar uitdrukkingen na niet kent en die, dat is tenminste zijn indruk, extra hard en enthousiast in het Californische blauw worden geroepen, alsof het gaat om namen van heili-

gen en goden die bezworen dienen te worden. *Daar, daar*, lijkt iemand te roepen, terwijl hij met zijn wijsvinger naar een punt niet ver ten noorden van de campus wijst: *Facebook!* Van alle kanten komen echo's van eerbied, terwijl de ogen de uitgestrekte vinger volgen. En dan wijst iemand in de richting van de baai en roept iets waarvan Kracht alleen *Google* verstaat, maar het wordt begroet met enthousiaste kreten en turende blikken, tot een jongeman de aandacht trekt met de kreet *Hewlett-Packard* en de groep naar de noordzijde van de toren rent, maar iemand anders wijst naar het zuiden en maakt met gebogen hand het gebaar van achter de berg, *Cupertino*, zegt hij devoot. *Abhhh, Cupertino, Apple*, klinkt het antwoord, en dweperig wordt de geheiligde naam in koor herhaald, en met lange objectieven wordt de heuvel gefotografeerd waarachter het aangeropen stuk fruit zich schijnt te verbergen.

Kracht vindt het erg verwarrend, maar hij verbiedt zichzelf erover na te denken in termen als *Avondland* en *ondergang*. In plaats daarvan richt hij zijn aandacht koppig op het volledig genegeerde carillon in het midden van de naar alle kanten open ruimte, de speeltafel in het glazen hokje met in de balken daarboven het carillon. Dankzij de ongevraagde toelichting van een van de liftbedienden in een rood jasje is Kracht uitstekend op de hoogte van het ongewone instrument. Hij kent het aantal klokken: achtenveertig. Hij kent het inschrift op de grootste klok: *For Peace Alone Do I Ring*. Hij weet hoe moeilijk het is om het instrument te bespelen: er is maar één professor uit het Music Department die dat kan, zeg maar wereldwijd bijna de enige in zijn soort! Kracht weet dat dat niet klopt. Maar wat zou het heerlijk zijn, denkt hij bij zichzelf, wat zou het heerlijk en tegelijk ongelooflijk belachelijk zijn als hij dit zeldzame instrument als een van de

zeer weinigen wereldwijd zou kunnen bespelen. Hij stelt zich voor hoe hij op het bankje in dat glazen kamertje met zijn vuisten krachtig de stokken van het manueel bedient en op de pedalen trappend de grote klokken doet vibreren. Hij zou ze wat laten zien! In heel Silicon Valley zou hij te horen zijn. En misschien wel tot helemaal boven in de mistige stad, als hij maar krachtig genoeg op het laagste pedaal stampde. Zou zij het kunnen horen? Johanna, die hij dertig jaar geleden zo kwaad had gemaakt dat ze voor altijd naar San Francisco verdween. *For Peace Alone Do I Ring*.

Heike had gelachen, kort en scherp. En scherpzinnig had ze de tekst van Erkner schijnbaar moeiteloos onderuitgehaald, zodat Kracht zich al gauw afvroeg waarvan hij zo onder de indruk en zelfs geïrriteerd was geraakt. Woedend had hij de uitgeprinte prijsvraag uit haar hand getrokken, waarbij hij pijnlijk met de scherpe rand van het papier in haar wijsvinger had gesneden.

In de nacht voor zijn vertrek hadden ze ruziegemaakt.

Uitgeput wachtten ze 's morgens in alle vroegte op de taxi die Kracht naar de luchthaven zou brengen. Heike stond in de voordeur, blond, groot, opnieuw met blote voeten, waarbij het oog van Kracht ongepast lang op de hallucies bleef rusten, de ontstoken botvergroeiingen, in zijn ogen een soort manifestatie van de pathologie van hun relatie. Hij worstelde met het telescopische handvat van zijn koffer. Ga maar, win en kom terug met het geld, zodat we allemaal onze vrijheid weer terugkrijgen, had ze gezegd. Kracht had in haar woorden tevergeefs naar een sarcastische ondertoon gezocht. Hij wilde haar in een opwelling omhelzen en zette zijn koffer weer neer, maar Heike had de deur al dichtgedaan.

Tijdens zijn reis in de uren daarna probeerde Kracht van ieder meteorologisch fenomeen en iedere geografische situatie gebruik te maken om zijn vage melancholie om te zetten in een pathetische catharsis. Van de uitgestorven schemerige straten naar het natgeregende platform, van de wolken boven de Noordzee en de groene weilanden van Ierland via de oneindige Atlantische Oceaan – ook al lag hij op dat stuk te slapen – tot aan de verblindende ijsvlaktes van Groenland, die onder hem in een ongepast zonlicht lagen te glinsteren, maakte het volgens hem aanstaande mislukken van zijn huwelijk hem steeds verdrietiger. Vanuit een vaag gevoel van plichtsbesef liet hij heldhaftig al hun goede momenten de revue passeren. Die begonnen bij hun eerste ontmoeting in de commissie voor bestuurlijke hervorming van de universiteit, waar Heike aanwezig was als vertegenwoordigster van een consultancybureau. Ze had het voor elkaar gekregen de aanwezige, twee keer zo oude professoren met een overdonderende serie PowerPoint-slides met taart- en staafdiagrammen tegen zich in het harnas te jagen – met uitzondering van hem, Richard Kracht, die het voor haar en haar diagrammen opnam. Hij deed dat omdat hij bijna altijd in de contramine was en graag provokeerde met zijn uitdrukkelijk liberale economische standpunten – een provocatie die bij zijn collega's echter iedere uitwerking miste, want ze negeerden die even geroutineerd als dat hij ze presenteerde, alsof het een nogal vies, slechts vloerkleedje was dat op de verkeerde plek in de verkeerde kamer lag en op onbewaakte momenten – dus altijd – de neiging had aan de van franjes voorziene randen op te krullen. Voor hem was dat een dagelijkse obstakel, maar niet iets om je over op te winden. Maar misschien gaf hij wel gevolg aan een eerste impuls van spontane verliefdheid, een gebaar waar Heike hem dankbaar voor was,

zodat ze hem ten overstaan van de voltallige vergadering prees vanwege zijn ontvankelijkheid voor haar methodiek, om evenwel in één adem duidelijk te maken dat hij uit haar getallen en tabellen volstrekt verkeerde conclusies had getrokken en zich daarnet bovendien had verrekend door een komma twee plaatsen te verschuiven.

Daarna herinnerde hij zich zijn eerste uitnodiging, die ze uiteindelijk na enige aarzeling had aangenomen. Hij had indruk op haar proberen te maken met een in academische Tübingse kringen als prominent beschouwde kennissenkring en een vleesgerecht met zelfgemaakte pasta. Zijn plan slaagde, want toen iedereen laat in de avond vertrok bood ze aan nog wat te blijven en hem met de afwas te helpen, die maar half werd voltooid omdat het werk werd onderbroken door het verwekken van de tweeling, wier geboorte en eerste paar verjaardagen nu bij Kracht – met een glas tomatensap in zijn handen, tienduizend meter boven het ijs – boven kwamen drijven, waarna hem op z'n laatst op hun derde verjaardag het gevoel besloop dat hij die andere helft van de afwas de afgelopen veertien jaar nooit had kunnen afmaken, zozeer hadden de behoeften van zijn jonge vrouw en zijn dochters beslag gelegd op zijn met onderwijs, academisch zelfbestuur, publicatiedruk en geldingsdrang gevulde leven. Het duurde daarom niet lang of hij moest beseffen dat dit tweede huwelijk niet geschikt was om het mislukken van het eerste te doen vergeten.

Misschien is die Europese toon toch niet zo'n goed idee. Hij moet pragmatisch zijn, en dat betekent in dit geval: optimistisch. Voor deze ene keer. Niet dat optimisme hem ligt of dat hij het gevoel heeft dat hij – of de rest van de wereld – daar reden toe heeft. Integendeel zelfs. Maar hij weet wat er van

hem verwacht wordt. Tenslotte moet hij een jury weten te overtuigen. Een jury en degene die de prijs heeft ingesteld en zichzelf – niet onbescheiden – de uiteindelijke beslissing heeft voorbehouden. Een miljoen. Al zijn problemen zouden in één klap zijn opgelost. Kracht weet dat dat niet klopt. Maar hij zou zich tenminste kunnen concentreren op zijn falen als persoon. Bevrijd van alle aardse zorgen zou hij zich volledig kunnen wijden aan zijn eigen onvolkomenheden. Hij mocht dus heus wel een keertje optimistisch zijn. Alles is goed. Daar moeten toch een paar overtuigende argumenten voor te vinden zijn. Ergens in de geschiedenis. Zonder er meteen botweg en voorspelbaar de wereldgeest en de geschiedenis als zodanig bij te halen – Kracht is ervan overtuigd dat Piet van Baasen en waarschijnlijk ook Sakaguchi het over die boeg zullen gooien. Nee, hij moet echt iets nieuws bedenken. Wereldgeest. Uiteindelijk komt ook dat er alleen maar op neer dat alles goed *wordt*. Maar wanneer? Juist Sakaguchi was daarmee al eens de mist in gegaan toen hij had gezegd er zeker van te zijn dat het al zover was, waarna hij zich meteen de dag daarop gedwongen had gezien om als een profeet van de ondergang van de wereld alles in het openbaar te herroepen. Nee, wat hier nodig is, dat is actueel, dat wil zeggen: zich ontwikkelend optimisme. Niet *alles wordt goed* en al helemaal niet *alles is slecht* of zelfs *alles wordt nog slechter*. Voor een miljoen mag best een *whatever is, is right* worden verwacht. En het is aan hem om daar de juiste argumenten voor te vinden.

Dat valt Kracht echter niet mee. En zoals altijd wanneer iets hem niet meevalt, neemt hij zijn toevlucht tot research.

Maar waarom valt het Kracht zo tegen? Het antwoord zou kunnen luiden dat het gecompliceerd is. Dat het gaat om een

combinatie van de meest uiteenlopende feiten, moeilijk te doorzien, vooral voor hem, Kracht, zelf. En ook dat bepaalde omstandigheden van uiterlijke en innerlijke aard nogal wat druk veroorzaken, iets wat niet erg bevorderlijk is voor scherpzinnige gedachten. Of we zouden ons best kunnen doen en ons aan een analyse wagen, en uit de chaos een korte lijst extrapoleren die – met afnemende urgentie – de redenen benoemt waarom Kracht niet aan schrijven toekomt:

1. De moeilijkheid van de opdracht als zodanig
2. Krachts onvermogen om te gaan met het tijdsverschil
3. Krachts gezinssituatie
4. Krachts financiële situatie
5. De existentiële noodzaak om indruk op de jury te maken, voortvloeiend uit de punten 3 en 4
6. Krachts onderkomen
7. Het permanente gezuig

Kracht zelf zou zich in die lijst waarschijnlijk wel kunnen vinden. Maar zijn volgorde zou zeker anders zijn.

Weet je, had hij op de avond van zijn aankomst tegen István gezegd, die zichzelf nu Ivan noemde en wiens Amerikaanse vrouw al naar bed was gegaan en de beide mannen met Californische rode wijn en zwaar chocoladegebak alleen aan de eettafel had achtergelaten, weet je, ik heb dat geld nodig. Meer dan wie ook. Ik ga er mijn vrijheid mee kopen. Ik ga weg bij Heike, dat zal haar hart niet breken, en ik zal ze bedelven onder mijn geld, alle drie, Heike en de meisjes. Ik wil mezelf vrijkopen, zei hij, en alleen al de enigszins geforceerde euforie waarmee hij dat plan presenteerde had een aandachtige toehoorder – wat Ivan niet was en István ook nooit was geweest, daar hoefde Kracht niet bang voor te zijn – op het idee kunnen brengen dat het niet uit zijn eigen koker kwam.

Goed, had Heike gezegd toen ze plotseling in zijn werkkamer was verschenen, waar ze hem stoorde bij het werk waaraan hij op dat late uur nog was begonnen nadat hij met een van zijn tweelingdochters aan een Latijnse vertaling had gewerkt, terwijl de andere, gehoor gevend aan zijn herhaalde aanmaning, mismoedig op de piano inhakte en Heike zelf in de woonkamer met opgetrokken benen het bankstel in beslag nam, waar ze beschuldigend haar verbonden wijsvinger opstak en ondertussen strak naar de tv keek, waar een klein mannetje op berenvellen plezier maakte met twee vrouwen met blote borsten. Goed, had ze gezegd, ga maar naar Stanford en win die idiote wedstrijd, dan kunnen we het ons namelijk veroorloven dit experiment hier te beëindigen.

Experiment vond hij toch wel een wat ongepaste omschrijving van de laatste veertien jaar, zodat het even duurde voordat hij begreep dat ze daarmee hun huwelijk bedoelde. En terwijl hij overwoog te laten merken dat hij zich gekwetst voelde, of met het oog op deze onverhoopt opdoemende uitweg beter kon doen alsof hij niets had gehoord, was Heike hem weer eens te snel af. Toen hij voor de eerste mogelijkheid had gekozen, waarvan hij een sterkere positie verwachtte voor de onvermijdelijke onderhandelingen, was ze al uit zijn werkkamer verdwenen en moest hij haar achternalopen naar de badkamer, waar hij zijn hoop kon begraven, want Heike stond met een grote fles antisepticum haar wijsvinger te bewerken, waarmee ze op een heel aanschouwelijke manier de patstelling van hun kwetsuren demonstreerde.

Krachts gedachten waren net bij de scène in de badkamer aangekomen toen hij onder zich Newfoundland en even later het Amerikaanse vasteland zag opdoemen. Het was een onwaardig gesjacher geweest, waar hij met tegenzin aan

terugdacht. Hij had vier weken gevraagd, vier weken om zich in Stanford voor te bereiden op de presentatie, en Heike besepte ook wel dat hij niet de geringste kans maakte als hij de prijsvraag tussen alle familiale en universitaire plichten door thuis probeerde te beantwoorden en dat hij rust en afstand van zijn gezin nodig had om een antwoord te vinden op de moeilijke vragen omtrent het *Waar komt het kwaad vandaan en waar blijven we met het kwaad?* Waar het om ging was: al het optimisme dat er nog in hem zat reactiveren, en motiveren waarom alles wat goed is, goed is; en dat – besepte zelfs Heike – zou beter lukken naarmate hij verder bij haar vandaan was. Ze gaf hem twee weken en daar bleef het bij, zelfs zijn welbespraakte schildering van de pragmatistische elegantie waarmee hun verstoorde relatie – die hij tot zijn eigen verbazing nu al te berde bracht – in het geval van een overwinning kon worden afgewikkeld, kon daar geen verandering in brengen. Dit, lieve Kracht, zei ze, hem voor het eerst bij hun gemeenschappelijke achternaam aansprekend, is niet de beste van alle werelden, en met die woorden liep ze de badkamer uit.

Die nacht schreef hij een lange mail aan Ivan, waarin hij zijn deelname bevestigde en hem vroeg of hij twee weken zijn gast mocht zijn. Daarna ging hij, rug aan rug, naast zijn al slapende vrouw liggen. Zelf kon hij de slaap heel lang niet vatten en terwijl hij elk kwartier de slagen van de kerkklok telde, werd zijn woede steeds groter; een woede die werd gevoed door Heikes volgens hem ongepast vredige, regelmatige ademhaling en ook door het gevoel geen uitweg te vinden uit de doolhof waarin hij zijn leven had gemanoeuvreerd. Het was een woede die niet, zoals hij altijd had aangenomen, voortvloeide uit zijn scherpe nadenken over de wereld – zijn favoriete omschrijving van zijn beroep tegenover derden, een

beroep dat hij zichzelf tevens als levensvorm had opgelegd –, maar die, zoals nu duidelijk bleek, gewoon een monetaire achtergrond had, ook al moest dat verlossende geld, hoewel hem dat eerder nog een extra krenking leek, met precies datzelfde scherpe nadenken over de wereld eerst nog gewonnen worden.

En omdat hij erin slaagde een laatste restje van zijn woede mee te nemen naar de weken aan de overkant van de Atlantische Oceaan, was het voor hem een koud kunstje die woede tijdens het eindeloos lijkende wachten bij de douane in Atlanta te reactiveren, terwijl een beagle in een tuigje van de immigratiedienst zich intussen de kans niet liet ontgaan om voor de derde keer nadrukkelijk te snuffelen aan Krachts rugzak, die tussen zijn benen op het sleetse projecttapijt stond en daardoor de hondengeleidster met paardenstaart gelegenheid bood tot een grondige inspectie van zijn bagage, waarvan ze zich ook niet liet weerhouden door Krachts door hemzelf ongepast bevonden nerveuze, bijna schuldbevuste verklaring dat de hond waarschijnlijk in de war was geraakt door de geur van het broodje mortadella dat zijn dochter – welke, daar was hij niet achter gekomen omdat ze elkaar weer eens de schuld hadden gegeven – in deze rugzak had achtergelaten, die hij nadrukkelijk de zijne noemde. Ze hadden zijn rugzak ongevraagd en buiten zijn medeweten meegenomen toen ze waren gaan dauwtrappen. Kracht kwam niet op het Engelse woord en hij behielp zich eerst met *may perambulation* en toen de vrouw hem vol onbegrip aankeek, probeerde hij het met *spring... or let's say early summer stroll*, een uitdrukking die hij nog niet had uitgesproken of ze klonk hem in verband met zijn dochters al ongepast liederlijk in de oren, zodat hij vreesde dat het een verdachte indruk maakte. Maar de vrouw leek zich minder zorgen te

maken om zijn dochters dan om de gezondheid van haar hond, die tijdens het korte gesprek kwispelend zijn snuit nog een keer in Krachts rugzak had gestoken en nu werd tegengehouden door zijn vrouwtje, die zonder het geringste teken van afkeer in haar stem verbazingwekkend zakelijk bij Kracht informeerde of het bewuste broodje mortadella nog steeds in de rugzak zat. Kracht ontkende verontwaardigd, het moest er nog bijkomen dat hij in september met een broodje worst van afgelopen mei de hele wereld over zou vliegen; hij had het broodje of wat ervan over was keurig verwijderd, maar blijkbaar was de geur in de stof van de rugzak blijven hangen. Even overwoog hij haar de gemummificeerde staat van het broodje te beschrijven, die het gevolg was van het feit dat onderhavige rugzak de hele zomer op zolder had gelegen, waar het vaak ondraaglijk heet en droog was, maar hij kreeg de indruk dat hond en vrouwtje hun belangstelling voor hem hadden verloren, dus hield hij zich koest en concentreerde hij zich weer op zijn woede, die nog eens extra werd aangewakkerd door het vage gevoel van vernedering, waar bij Kracht iedere ontmoeting met de geuniformeerde staatsmacht op uitliep en die hij nu niet kon verhinderen, maar die hij tijdens de volgende vlucht met behulp van een scotch en een pakje wasabi-erwten kon omzetten in een prettig triomfantelijk gevoel. Dat verleidde hem ertoe Ivan in de ontvangsthal van San Francisco Airport op een nogal overspannen manier te begroeten, alsof hij in het Vélodrome van Roubaix zijn trainer in de armen sloot, zodat de schouderklopjes zelfs zijn van István in Ivan veranderde vriend een beetje te veel werden.

Het kostte de twee mannen toch al moeite om het oude gevoel van verbondenheid nieuw leven in te blazen, een gevoel